

Hur ska årsstämman i en samfällighetsförening hanteras med hänsyn till covid-19?

Coronaviruset fortsätter att plåga landet och bland mycket annat så ställer det till problem för samfällighetsföreningars årsstämmor. Därför får Villaägarna fortfarande mängder med frågor om det är möjligt att genomföra årsstämmorna i nuläget och hur det i sådana fall ska gå till. Det är inte svårt att förstå att det är risk för smittspridning när många personer samlas på en stämma. För dem som tillhör en riskgrupp kan det vara förenat med livsfara att bli smittad, men alla andra har också ett ansvar att se till att smittspridningen inte går så snabbt att sjukvården blir överbelamrad.

I skrivande stund är allmänna sammankomster och offentliga tillställningar begränsade till max 50 deltagare. En föreningsstämma är dock normalt en enskild sammankomst så bestämmelsen är oftast inte direkt tillämplig på samfällighetsföreningars årsstämmor. Villaägarna rekommenderar ändå att inte ha stämmor med fler deltagare än 50 personer i nuläget. Eftersom Folkhälsomyndigheten har gett rådet att begränsa sociala kontakter kan det bli aktuellt att skjuta även på stämmor med färre deltagare. Men det finns alternativ till en ordinär stämma med fysisk närvaro som kan övervägas. Det finns en tillfällig lag som ska göra det lättare och säkrare att genomföra stämmor i coronatider men den är direkt tillämplig på samfälligheter endast när det gäller utökade möjligheter att företrädas av ombud på stämman. Vi ska försöka reda ut vad som gäller och vilka alternativ som finns. Situationen är dock ny, varför det kan vara svårt att ge bestämda svar på alla frågor.

Är det lagligt att skjuta upp en årsstämma?

Om årsstämman skjuts upp på grund av coronaviruset innebär det i de allra flesta fall att stämman kommer att hållas senare än stadgarna föreskriver. Formellt är detta ett brott mot stadgarna men det behöver inte innebära att stämmobeslutet blir ogiltiga. Om det är tydligt att förseningen inte har påverkat stämmobeslutet står beslutet fast. Så har resultatet blivit i flera tingsrättsdomar även när det inte har funnits några tunga skäl för att ha stämman vid en stadgestridig tidpunkt.

Eftersom det finns starka skäl att frångå stadgarna i det här fallet är vår tolkning att stämmobeslutet står fast om de skulle klandras av denna anledning. Så snart förhållandena medger det bör styrelsen kalla till årsstämma. Det ska ske på samma sätt som vanligt, det vill säga enligt de regler som finns i stadgarna.

Om en styrelse underlåter att kalla till en ordinarie stämma i enlighet med stadgarna kan en medlem begära att länsstyrelsen istället ska utlysa stämman. Länsstyrelsen är då skyldig att göra det. Bestämmelsen ska säkerställa medlemmarnas rätt till årsstämma även när det finns en styrelse som struntar i sina skyldigheter. Man kan naturligtvis tänka sig att regeln kan utnyttjas av illojala eller missnöjda föreningsmedlemmar om styrelsen beslutar att skjuta på stämman på grund av coronaviruset. Vi vet också att det ännu inte har kommit in någon sådan anmälan till de länsstyrelser som vi varit i kontakt med. Villaägarna gör därför bedömningen att denna bestämmelse sannolikt inte kommer att vålla problem om anledningen till flytten av stämman är välgrundad. Drivs frågan till sin spets är rättsläget

emellertid oklart. För att förebygga onödiga anmälningar är det bra om styrelsen tydligt informerar om varför stämman skjuts upp och när och hur den planeras att genomföras.

Vilka ska sköta den löpande förvaltningen fram till att stämman kan hållas?

Vi tror och hoppas att de som har styrelseuppdrag sitter kvar till dess att årsstämman kan hållas. För att undvika att stora delar av styrelsen väljer att lämna sina förtroendeuppdrag är det lämpligt att förvaltningen begränsas till det som är absolut nödvändigt tills stämman kan välja en ny styrelse.

Hur får man pengar till den förvaltning som ändå är nödvändig?

Det sätt som lagen erbjuder för att samla in avgifter från medlemmarna är den procedur som kallas för uttaxering. Det sker genom att en så kallad debiteringslängd framläggs på stämman. Dessförinnan ska stämman i de flesta fall godkänna utgift- och inkomststaten (budgeten). Även i det speciella läget med coronapandemin har vi svårt att se att det går att frångå denna procedur eftersom den bland annat är till skydd för den enskilda medlemmen.

Utan stämma finns alltså ingen rättslig grund för att kräva in avgifter. En möjlighet att lösa den ekonomiska situationen är att fortsätta fakturera som vanligt och tydligt ange att det avser en frivillig förskottsbetalning av kommande uttaxering.

Finns det alternativ till en traditionell stämma där alla medlemmar är fysiskt närvarande?

1. Utökade möjligheter att använda ombud

Regeringen har i en tillfällig lag i två omgångar infört regler som ska underlätta genomförandet av bolags- och föreningsstämmor under rådande coronapandemi. Lagen gäller året ut. Syftet är att begränsa smittspridningen och skydda riskgrupper genom att antalet deltagare som närvarar personligen vid en stämma kan hållas nere samtidigt som medlemmarnas inflytande fortfarande ska vara stort. Lagen riktar sig främst till aktiebolag och ekonomiska föreningar och andra associationsformer som tillämpar dessas regler. Den innebär i korthet att ett stämmoombud ska kunna företräda ett obegränsat antal medlemmar, att stämman ska kunna hållas genom elektronisk uppkoppling (digitalt, på distans) och att poströstning ska vara möjlig och att stämman till och med ska kunna genomföras utan fysiskt deltagande med enbart poströstning. Styrelsen kan besluta om detta även om det normalt finns lagbestämmelser eller stadgar som förhindrar det.

Samfällighetsföreningar var över huvud taget inte medtagna i den första versionen av lagförslaget men efter påtryckningar från bland annat Villaägarna så kom även de att omfattas. För samfällighetsföreningars del inskränker sig dock lagen till möjlighet för styrelsen att besluta att ett ombud får företräda mer än en medlem. Villaägarna har lobbat för att samfällighetsföreningar i större utsträckning uttryckligen ska omfattas av regleringen men det har avvisats med motiveringen att det inte finns något behov av det.

Genom ombudsreglerna i den tillfälliga lagen kan alltså styrelsen sätta samfällighetslagens begränsning att ombud endast får företräda en medlem ur spel. Ur smittspridningssynpunkt är det naturligtvis bra om antalet ombud är så litet som möjligt samtidigt som alla har möjlighet att rösta. För att uppnå det kan styrelsen utse en person som kan vara ombud för

de medlemmar som inte har ett eget ombud. I samband med kallelsen kan även ett fullmaktsformulär bifogas för att underlätta för dem som vill delta i stämman genom ombud.

2. Poströstning

I den tillfälliga lagen finns inte några särskilda regler om poströstning för samfällighetsföreningar. Innebär det att ett sådant förfarande inte är tillåtet i en samfällighetsförening? Om man läser de korta motiveringarna i förarbetena till lagen och ändringen i samma lag, får man inte det intrycket.

Utgångspunkten i resonemanget i förarbetena är att det inte finns några närmare föreskrifter i samfällighetslagen om hur stämman ska gå till och att det därför är upp till föreningen själv att, inom ramen för vad som anges i stadgarna, bestämma på vilket sätt stämman ska genomföras. I klartext står till och med "I många fall kan styrelsen t. ex. bestämma att stämman ska hållas genom elektronisk uppkoppling, att det inför stämman ska genomföras en fullmaktsinsamling eller att frivillig poströstning ska tillåtas." Man kan i och för sig spekulera i vad som avses med "många fall" men Villaägarnas bedömning är sammantaget att lagstiftarens inställning är att poströstning som ett frivilligt alternativ till fysiskt deltagande är ett möjligt alternativ för samfällighetsföreningar.

För att genomföra en stämma med enbart poströstning anser dock lagstiftaren att det krävs ett samtycke av samtliga medlemmar. Detta torde vara svårt att få till stånd, i vart fall i större föreningar, varför detta alternativ i praktiken inte står till buds för de allra flesta samfällighetsföreningar.

Om Villaägarnas tolkning är riktig har således samfällighetsföreningar i vart fall tillgång till verktyget frivillig poströstning. För att nå syftet att begränsa det fysiska deltagandet på stämman så mycket som möjligt är det enligt Villaägarna lämpligt att uppmana medlemmarna att använda sig av denna möjlighet istället för att fysiskt delta i stämman.

Ska möjligheten till poströstning erbjudas medlemmarna ska det framgå av kallelsen hur medlemmarna ska gå till väga. Lämpligen ska det bifogas ett formulär för poströstning till kallelsen med förslagen eller hänvisning till förslagen. Det bör även finnas två tydligt presenterade svarsalternativ med rubrikerna Ja och Nej. Vid personval där den som får flest röster väljs (relativ majoritet) bör det dock vara möjligt att rösta på alla som är nominerade. Medlemmarna måste även informeras om när poströsten senast ska vara inlämnad och om det går bra att lämna rösten via e-post.

3. Är det möjligt att delta i stämman på distans?

När lagen om förvaltning av samfälligheter utformades förutsattes att stämman var en sammankomst av fysiskt närvarande personer. Lagen om ekonomiska föreningar är mycket nyare och där framgår av förarbetena att deltagande på distans inte är uteslutet. Med tanke på den snabba tekniska utvecklingen har man dock inte velat skapa konkreta regler om detta. Enligt Villaägarnas mening bör distansdeltagande exempelvis genom videolänk eller telefon vara möjligt även i en samfällighetsförening. Det ovan förda resonemanget under rubriken poströstning ger också tydligt stöd för det.

Nästa fråga blir om stämman kan hållas enbart genom elektronisk uppkoppling utan möjlighet till fysiskt deltagande. För aktiebolag och ekonomiska föreningar har inte detta varit möjligt eftersom lagen anger att stämman ska hållas på en viss ort. Om alla, även stämmans funktionärer, endast deltar genom uppkoppling hålls inte stämman på en viss ort. Därför medger den tillfälliga lagen uttryckligen undantag från denna bestämmelse. För samfällighetsföreningar finns ingen lagreglering om att stämman ska hållas på viss plats eller ort och därför har lagstiftaren ansett att det inte behövs någon uttrycklig regel om detta. Samfällighetsföreningar har dock ofta bestämmelser om detta i sina stadgar men lagstiftaren verkar mena att dessa inte alltid behöver följas. Dessutom kan enligt Villaägarnas mening de citerade förarbetsuttalanden under avsnittet poströstning inte förstås på annat sätt än att detta normalt är möjligt. Vi vill dock betona att frågan inte är prövad i domstol.

Den stora utmaningen vid distansdeltagande är att kontrollera identiteten på deltagarna, fastställa röstlängd och genomföra omröstningar på ett tillfredsställande sätt. Inte minst kan det bli svårt i föreningar med många medlemmar. Enligt vår mening är det också viktigt att säkerställa att alla medlemmar har tekniska möjligheter och kompetens att delta även om möjligheten att delta fysiskt också skulle finnas. För den som tillhör en riskgrupp är ju inte fysisk närvaro ett alternativ.

Ett särskilt problem med deltagande på distans är att det inte går att kontrollera att utomstående inte bevittnar stämman. Utgångspunkten är att bara medlemmar får delta på stämman. Därför har den allmänna uppfattningen varit att alla deltagare på stämman måste godkänna att den är öppen för att deltagande på distans ska vara möjligt. Vad lagstiftaren anser om detta problem är svårt att utröna men det faktum att lagreglering inte har ansetts nödvändig för samfällighetsföreningar och de citerade förarbetsuttalandena under rubriken poströstning talar för att detta inte kan stoppa deltagande på distans. Eller menar lagstiftaren endast att det inte torde vara ett praktiskt problem då man kan förvänta sig att de som deltar i stämman normalt inte har något att invända mot detta?

4. Beslut per capsulam (pappersstämma, skrivbordsstämma)

Ett alternativ till att hålla en regelrätt stämma är att fatta beslut "per capsulam". Det innebär att medlemmarna inte träffas fysiskt utan att ett stämmoprotokoll upprättas där besluten antecknas. Därefter cirkuleras protokollet mellan medlemmarna som skriver under protokollet. Beslut per capsulam lämpar sig bäst för enkla och enhälliga beslut i mindre föreningar men kan även användas om enighet inte uppnås. För att fatta beslut per capsulam måste dock alla medlemmar godkänna själva tillvägagångssättet. Därför torde det i praktiken vara svårt att fatta beslut på detta sätt i en samfällighetsförening, i vart fall i en större sådan eller om det finns motsättningar.

Vilken av de presenterade lösningarna är den bästa?

Att förhindra smittspridningen av coronaviruset och skydda riskgrupperna samtidigt som medlemmarna i en samfällighetsförening ska kunna utöva sin rätt att delta och fatta beslut på årsstämman är sannerligen en utmaning för landets samfällighetsföreningar. Hur denna utmaning hanteras på bästa sätt går inte att säga generellt eftersom det beror på en rad olika faktorer. Det är upp till i första hand varje föreningsstyrelse att besluta när och hur

stämman ska genomföras i den egna föreningen och vi hoppas att informationen har givit styrelsen verktyg för att fatta kloka beslut.

Villaägarna gör dock bedömningen att det är svårt att genomföra en stämma i de flesta delarna av landet just nu (senare halvan av maj) såvida det inte går att begränsa det fysiska deltagandet till ett minimum. En strategi kan vara att skjuta på stämman tills läget är mer under kontroll och att sedan kombinera det med några av åtgärderna för att begränsa det fysiska deltagandet som vi beskrivit ovan. Som en ytterligare säkerhetsåtgärd kan stämman eventuellt hållas utomhus. En annan vanligt förekommande åtgärd är att begränsa stämman till det allra nödvändigaste, exempelvis uttaxering, ansvarsfrihet och tillsättande av förtroendeposter. Stora projekt som bör debatteras, motioner och kontroversiella frågor får vänta tills det går att hålla en stämma på traditionellt sätt utan att utsätta riskgrupper för fara. Tyvärr verkar det dock i nuläget som om det kan dröja ett tag.

Läget i slutet av november 2020.

Vi har genom våra kontakter med medlemmar och serviceavtalsföreningar hört att de allra flesta samfällighetsföreningar nu hållit sina årsstämmor. Många föreningar gjorde det när smittläget var lite bättre i slutet på sommaren eller i början på hösten. Vi har dock förstått att det inte gäller alla samfällighetsföreningar och vi får nu en del frågor om hur man ska hantera att årsstämman för innevarande år ännu inte har genomförts? En del frågar också vad som händer vid årsskiftet?

Vi har konstaterat ovan att det enligt rättspraxis finns ett visst utrymme att skjuta upp årsstämmor om det finns beaktansvärda skäl för det. Det är dock oklart hur länge en årsstämma kan skjutas upp men utgångspunkten måste vara att den ska hållas så snart det är möjligt. Det är ju trots allt formellt ett stadgebrott att inte hålla stämman den tid som stadgarna stipulerar.

Aktiebolag och ekonomiska föreningar har en skyldighet att hålla sina årliga stämmor senast sex månader efter utgången av varje räkenskapsår, normalt alltså innan halvårsskiftet. När coronapandemin härjade som värst på våren 2020 stod lagstiftaren inför valet att förlänga denna frist eller att införa regler för att underlätta genomförandet av stämmor på ett sådant sätt att smittspridningen minimerades. Lagstiftaren valde den senare lösningen och meningen var att årsstämmorna inte skulle skjutas på längre än till halvårsskiftet.

Samfällighetsföreningar omfattas inte av den tillfälliga lagen på ett lika konkret sätt men av förarbetsuttalandena framgår att lagstiftaren anser att samfällighetsföreningar ändå har möjlighet att använda flera av de verktyg som aktiebolag och ekonomiska föreningar har fått för att hålla stämmor på ett säkert sätt ur smittspridningssynpunkt. Samfällighetsföreningar har inte samma lagstadgade deadline för när årsstämmor senast måste hållas men uttaxering, val av styrelse och frågan om ansvarsfrihet för styrelsen kan vara svårt att skjuta allt för länge på. I takt med att coronapandemin drar ut på tiden vinner de alternativa lösningarna mark på bekostnad av att fortsätta att skjuta på stämman. Nu i slutet av november 2020 reses i och för sig förhoppningar om att ett vaccin snart ska vara på plats. Vi vet dock inte hur effektivt vaccinet kommer att vara i praktiken och det kommer förmodligen att ta minst ett halvår innan alla har tillgång till det.

Med hänsyn till ovanstående anser Villaägarna att de föreningar som ännu inte har haft sina årsstämmor för år 2020 bör fundera på om det är möjligt att skjuta på stämman ytterligare eller om man ska använda någon eller några av de alternativa tillvägagångssätt som står till buds för att genomföra årsstämman. Fortfarande har naturligtvis medlemmarnas hälsa och förhindrande av smittspridningen den allra högsta prioriteten men man måste även beakta vilka negativa konsekvenser det kan få om stämman skjuts upp allt för länge. Situationen kan naturligtvis se olika ut i olika föreningar och det blir upp till varje förening och främst dess styrelse att ta ställning till hur situationen ska hanteras. Enligt lagen om förvaltning av samfälligheter kan dock även en enskild medlem begära att länsstyrelsen utlyser årsstämman om inte styrelsen gör det i enlighet med stadgarna. Under normala förhållanden har länsstyrelsen inget val vid en sådan framställan utan den ska tillmötesgå anmälarens begäran. Frågan är dock hur länsstyrelsen hanterar en sådan anmälan i denna unika situation? På Länsstyrelsen Stockholms hemsida står t.ex. att länsstyrelsen vid en sådan ansökan kommer att beakta Folkhälsomyndighetens rekommendationer och risken för smittspridning om styrelsen har valt att skjuta på stämman till en lämpligare tidpunkt med anledning av coronapandemin.

En del av våra medlemmar uttrycker oro för att stämman inte skulle vara giltig om den inte genomförs före årsskiftet. Årsskiftet har dock ingen avgörande betydelse i detta avseende även om det naturligtvis kan förefalla lite konstigt att genomföra 2020 års stämma år 2021. Det kan i detta sammanhang påpekas att den tillfälliga lagen för att underlätta genomförandet av årsstämmor med allra största sannolikhet kommer att förlängas till utgången av år 2021.